

Hans Majestæt Kongens beretning til Stortinget om rikets tilstand og bestyrelse i den tid, som er forløpet, siden forrige beretning blev avgit.

Vi Haaken, Norges Konge,

gjør vitterlig:

Overensstemmende med rikets grundlov skal Hans Majestæt herved meddele det nu forsamlede Storting beretning om rikets tilstand og bestyrelse i aaret 1914.

Den av Stortinget nedsatte kommission til utredning av forskjellige spørsmål vedrørende vort utenriksvæsen har i april maaned f. a. avgit en kontinuationsindstilling, som, sammen med den tidligere avgivne hovedindstilling, saa snart forholdene maatte tillate det, vil bli gjort til gjengstand for proposition til Stortinget.

Under de vanskeligheter, som under den paagaaende krig legges iveden for vor handel og skibsfart, er der fra næringsdrivende fremkommet usedvanlig talrike krav paa bistand fra Utenriksdepartementets og vor utenrikske repræsentations side. Til sikring av landets forsyning med de forskjellige varer har en række utførselsforbud maattet utfærdiges. En industrikomite, bestaaende av repræsentanter for næringslivet, er nedsat for at bistaa regjeringen med sakkyndige uttalelser.

Regjeringen har mottat den amerikanske regjerings indbydelse til at delta i den internasjonale utstilling, som avholdes i San

Francisco i indeværende aar, og hvortil der av Stortinget er bevilget et beløp av kr. 100 000,00.

Rikets handelsflaate er i 1914 forøket med 50 skibe og 61 432 ton. Dampskibsflaaten er nemlig forøket med 42 skibe og 98 364 ton og motorskibsflaaten med 56 skibe og 4 638 ton, mens seilskibsflaaten er formindsket med 48 skibe og 41 570 ton.

Efter denne tilvekst bestaar den registrerte norske handelsflaate ved begyndelsen av indeværende aar av 2 181 dampskibe paa 2 023 993 ton, 974 seilskibe paa 616 333 ton og 273 motorskibe paa 15 305 ton, sammen 3 428 skibe paa 2 655 631 ton.

De oversjøiske dampskibsruter er i aarets løp yderligere utvidet.

Efter det store fald av fragterne i oktober 1913 har disse gjennemgaaende været lave like indtil de sidste maaneder av forrige aar. I den første tid efter krigens utbrud blev vor skibsfart i høi grad lammet; men efterat den tyske handelsflaates deltagelse i skibsfarten er blit saa sterkt indskrænket, er der opstaat stor efterspørrelse efter ledig tonnage, og som følge derav er der i aarets sidste maaneder igjen foregaat et sterkt opsving i vor skibsfart med betydelig stigning av fragterne.

Den under det offentliges medvirkning oprettede krigsforsikring for skibe og varer samt for sjøfolks tøi har likeledes bidraget

til at holde vor skibsfart oppe under den herskende krigstilstand.

Av norske sjømænd og fangstfolk er i det forløpne aar gjennem norske konsulater i utlandet hjemsendt kr. 833 000,00 i oppspart hyre mot kr. 767 000,00 i 1913.

I Kirkedepartementets undervisningsavdeling er der oprettet et 3dje skolekontor, som er traadt i virksomhet ved indeværende budgettaars begyndelse.

Artium er i 1914 fuldført av 858 kandidater.

Den nye bygning for Universitetets botaniske museum er færdig og indflytningen er paabegyndt.

I det nye mineralogiske museum er endel av inventaret anskaffet og indflytningen delvis paabegyndt.

Utvidelsen av den Tekniske Høiskoles hovedbygning er i det væsentlige færdig.

Indflytningen i Riksarkivets nye bygning er paabegyndt.

Restaurationsarbeidet i Trondhjems domkirke har været fortsat i langskibet.

Oplysningsvæsenets Fond og de øvrige kirkelige fond er i stadig fremgang.

Den under 26de mai f. a. avsluttede og under 6te juli næstefter av Stortinget godkjendte konvention mellem Norge, Danmark og Sverige angaaende gjensidig understøttelse av trængende er for Norges vedkommende ratificert i henhold til kongelig resolution av 14de juli f. a. og konventionen derefter traadt i kraft fra begyndelsen av indeværende aar at regne.

Siden forrige beretning er der git stadsfæstelse paa 71 offentlige stiftelser eller legater med en samlet kapital av kr. 2 031 035,22, hvortil kommer to faste eien-dommer.

Antallet av de for Høiesteret henstaaende upaadømte saker, som ved begyndelsen av 1ste session 1914 var 782, nemlig 20 kriminelle, 3 vergemaalssaker og 759 civile saker, utgjorde ved utgangen av aaret 1914 753, nemlig 4 kriminelle, 1 verge-maalssak og 748 civile saker.

Utgifterne ved undersøkelser av lovovertrædelser m. v., som i budgetterminen 1912—13 utgjorde ca. kr. 960 000,00, har i budgetterminen 1913—14 andraget til ca. kr. 1 040 000,00.

Det daglige middeltal av fanger i landsfængslerne har i budgetterminen 1913—14 været 404 mot 444 i forrige budgettermin. I kredsfængslerne og de større hjælpfængsler har det daglige middeltal av straffanger i 1913—14 været 357 mot 337 i forrige termin og av varetægtsfanger 210 mot 169.

Fiskerierne gav i 1914 et meget godt utbytte saavel i mængde som værdi.

Torskefiskerierne har tilsammen git 81½ mill. stkr. fisk, hvilket er mere end i noget tidligere aar undtagen 1912. Av aarets samlede utbytte falder 26,7 mill. stkr. paa vinter- og loddefisket i Finmarken, 11,7 mill. paa fisket i Lofotens opsynsdistrikt og 19,1 mill. paa Romsdalsfisket.

Pengeutbyttet antages at bli omrent det samme som i 1911 og 1913 nemlig 25 à 26 mill. kr. (i 1912 ca. 26,7 mill. kr.).

Vaarsildfisket var rikere end i noget tidligere aar med undtagelse av 1913. Mængdeutbyttet utgjorde 717 000 maal mot 1 mill. maal i 1913 og 682 400 maal gjennemsnitlig i aarene 1909—13. Priserne var derimot lave, saa værdiutbyttet maa ansees for mindre godt.

Fetsildfisket begyndte smaat, men tok sig godt op utover høsten, saa det samlede utbytte ved aarets utgang kom paa høide med utbyttet i de gode aar. Det utgjorde omkring 20de december 483 874 maal mot 165 674 i 1913 og gjennemsnitlig 416 738 maal i aarene 1909—13. Priserne synes gjennemgaaende at ha været gode, om end noget lavere end forrige aar. Det samlede pengeutbytte anslaaes til ca. 5,33 mill. kr. mot 2,57 mill. kr. i 1913.

Brislingfisket har derimot git daarlig utbytte.

Utførselen av baade tørfisk, klipfisk og saltet sild har været mindre end i 1913.

Den samlede handelsomsætning med utlandet — bortset fra alle transitvarer — utgjorde i 1913: for indførselen 552,3 mill. kr. og for utførselen 392,6 mill. kr., begge dele adskillig mere end i 1912. I 1914 har krigen øvet sin forstyrrende virkning for mange av de viktigere eksport- og importvarers vedkommende, saa stigningen i det hele, ifald der er nogen, synes at maatte bli forholdsvis liten.

Trælasteksposten har i aarets ti første maaneder været 771 820 m.³ mot 915 675 m.³ i 1913 og 938 360 m.³ i 1912. Priserne var i den første del av aaret faldende, men tok sig op utover sommeren. Efter krigens utbrud er der efterhaanden blit gode priser paa specielle dimensioner og sorter.

Utførselen av træmasse og cellulose har været adskillig mindre end i 1913. Med undtagelse av en kort opblussen straks etter krigens utbrud har konjunkturerne været daarlige.

Papireksporten antages for aaret 1914 at være gåaet tilbake likeoverfor fjoraaret, og priserne har i hele aaret været utilfredsstillende.

Bortset fra de her nævnte industriegrene arbeidet industrien forøvrig i det store og hele under jevnt gode konjunkturer, indtil krigen brøt ut. Da indtraadte vanskelige tider for flere industriegrenes vedkommende, idet tilførselen paa en række viktigere raastoffer blev hemmet ved de krigførende magters utførselsforbud, stigende frakter og vanskelige transportforhold. Efterhaanden har det dog senere lykkes de fleste bedrifter at opdrive de nødvendige raastoffer paa andre markeder, om end til betydelig høiere priser.

Arbeidsforholdene var gode indtil krigens utbrud. Da indtraadte straks en betydelig arbeidsledighet, som imidlertid igjen begyndte at avta i september. Senere har forholdene efterhaanden mere og mere nærmet sig de normale, dog saaledes at der

i de sidste maaneder fremdeles har været noget mere ledighet end til samme tid i 1913. Nogen arbeidskonflikter av større betydning har ikke forekommet i aarets løp.

En arbeidsledighetskomite er nedsat, hvilken ved henvendelse til offentlige myndigheter og paa anden maate har søkt at træffe forføining til avhjælpelse af arbeidsløshet, likesom den har brakt i forslag forskjellige foranstaltninger til fremme av en mere effektiv arbeidsformidling.

Indskuddene i landets sparebanker økedes i 1913 med 39,3 mill. kroner og i de private aktiebanker med 75,1 mill. kroner.

I 1914 var der fortsat vekst de første maaneder; men enkelte maanedsopgaver viste den første tid efter krigens utbrud nogen nedgang, da som bekjendt mange mennesker tok sine penger ut av bankerne. Henimot aarets utgang synes det atter at være tendens til stigning.

Norges Banks diskontosatser undergik flere forandringer i aarets første del indtil 20de august, efter hvilken tid de har været de samme som ved aarets begyndelse, 5 $\frac{1}{2}$ pct.

Utvandringen, som i 1912 utgjorde 9 105 og i 1913 9 885, har i 1914 antagelig utgjort ca. 8 500.

Norges hjemmehørende folkemængde, som ved begyndelsen av aaret 1914 beregnedes at utgjøre 2 462 350, anslaaes ved utgangen av september at være steget til 2 479 330.

Sundhetstilstanden har i aaret 1914 i det hele været gunstigere end foregaaende aar, særlig for landdistrikternes vedkommende. Av viktigere epidemiske sygdommer har kun skarlagensfeber og blodgang hat større utbredning end foregaaende aar, mens de øvrige epidemiske sygdommer viser avtagen, særlig fremtrædende for mæslinger og poliomyelitis vedkommende.

Dødelighetsforholdet for hele riket synes efter de foreløbige oplysninger, som har kunnet erholdes derom fra det Statistiske

Centralbyraa at stille sig omtrent likesaa gunstig som de nærmest foregaaende 4 aar.

Arbeiderbruk- og Boligbanken har i 1914 — for hovedsætet indtil 23de december og for laanekontorerne indtil utgangen av november — utbetalt pantelaan til samlet beløp kr. 4 948 850,00.

Nogen ny obligationsserie er i samme aar ikke utstedt av banken.

Landbruket har i 1914 git noget mindre utbytte end vanlig. Navnlig blev avlingen for de fleste kornarters vedkommende betydelig under middels, hvorimot høi og poteter gav et godt middelsaars utbytte.

Produkterne var av gjennemgaaende god kvalitet.

Skogbruket har hat et godt aar. I den første tid efter krigens utbrud var vistnok utsigterne noksaa mørke især inden de store skogdistrikter søndenfjelds, da trælasthandlerne mangesteds ikke vilde kjøpe selv til reducerte priser. Men utpaa høsten rettet forholdene sig, saa skogeierne har faat solgt sit tømmer til det foregaaende aars og tildels til endnu høiere priser. Langs hele kysten søndenfor Nordlands amt har der i høst været stor efterspørsel efter props og minetsømmer, som er solgt til udmerkede priser.

Skogarbeiderne har hat fuldt op av arbeide.

Sundhetstilstanden blandt rikets husdyr i 1914 har været god. Bortset fra enkelte lokale utbrud av renpest har ingen farsot av omfattende karakter herjet vor husdyrbestand.

Indførsel av livdyr har fremdeles i hovedsaken været stængt fra alle land undtagen fra Sverige. Paas grund av den ved krigstilstanden i Europa forårsagede økonomske indskrænkning af statsbevilnigherne har man i det sidste halvaar næsten fuldstændig ophørt med den siden 1894 stedfundne systematiske bekjempelse av kvægtuberkulosen.

Fra dette aars begyndelse vil man opta dette arbeide igjen.

Det i Kristiania opførte veterinærinstitut er den 19de november sat i bruk. Antallet av autoriserte dyrlæger var ved aarets utgang 248. Tilgangen til veterinærstudiet har ogsaa i 1914 været forholdsvis liten.

I St. prp. nr. 150 for 1914 om godkjendelse av forføininger, der er truffet av Landbruksdepartementet i anledning av den paagaaende krig mellem fremmede magter, har man nærmere omhandlet nedsettelsen av Statens Provianteringskommission og dens virksomhet i den første tid.

Kommissionen har siden fortsat sin virksomhet. Alle fastsatte maksimalpriser er igjen ophævet. Der er indkjøpt ialt ca. 49 700 ton korn og 16 655 ton mel. Herav ligger ca. 5 000 ton korn og ca. 100 ton mel usolgt her i landet, mens ca. 24 000 ton korn og ca. 11 400 ton mel vil komme hit i løpet av de første 4 maaneder.

Man har likeledes kjøpt en del partier sukker.

Ved kgl. resolution av 11te december 1914 er der truffet bestemmelse om bidrag av staten til kommuner som holder reservebeholdninger av korn eller mel og git be myndigelse til for Nordlands, Tromsø og Finmarkens amter at træffe yderligere foranstaltninger til korn- og melforsyning, for saavidt det maatte være paakrævet. Provinteringskommissionen arbeider videre med denne sak.

Arbeidsdriften ved de av Stortinget bevilgede jernbaneanlæg samt vei- og vandforbygningsarbeider er foregaat i det væsentlige overensstemmende med de for samme lagte planer og i det omfang, som de givne bevilgninger har tillatt. Der har været truffet forføininger til inden bevilningernes ramme at kunne øke arbeidsstyrken ved jernbaneanlæggene for at møte mulig arbeidsløshet som følge av krisen.

Der er meddelt tilladelse til anlæg og drift av en jernbane fra Hellarmo til Fagerli i Fauske herred, Nordlands amt, i fortsættelse af jernbanen fra Skjønsta til Hellarmo med forlængelse av koncessionstiden for sidstnævntebane.

De baner, som er aapnet for drift utgjør pr. 30te juni 1914 i længde 3164,8 km. Herav er 2 710,6 km. statsbaner og 454,2 km. privatbaner.

Indtægterne av statsbanernes drift viser fremdeles stigning. Imidlertid har utgifterne samtidig vokset endnu sterkere end indtægterne, hvilket skyldes de forhøede lønninger, stigning i priser paa forbruksartikler og de betydelige ekstraordinære foranstaltninger ved banerne, som har øket laanegjælden.

Den ved kgl. resolution av 22de december 1911 nedsatte kommission til behandling av spørsmålet om nyttiggjørelsen av statens vandsfald m. v. har i november 1914 avsluttet sit arbeide.

Postvæsenets indtægter var i rask stigning indtil krigsutbruddet, men har senere nærmest været i stilstand. Telegrafvæsenets viser stadig fremgang. Dampskibsruten Bergen—Newcastle blev ved statens foranstaltung straks ved krigens begyndelse utvidet til daglig og har været en meget benyttet transportvei mellem en række europæiske og uteneuropæiske land.

Forsvrig synes den statsunderstøttede private dampskibsfart i det hele at har været i jævn utvikling bortset fra forskjellige av forholdene medførte indskrænkninger i aarets sidste del:

Forsikringssummerne for de i Norges Brandkasse forsikrede eiendommer utgjorde ved begyndelsen av 1914 1 772 millioner kroner. Denne forsikringssum er i aarets løp efter et foreløpig opgjør steget med 78 millioner og antages den 1ste januar 1915 at utgjøre 1 850 millioner kroner.

Efter de hittil kjendte brandskader har brandkassen i 1914 et overskud av ca. 700 000 kroner, som tillagt overskuddene fra 1905—1913 gir et samlet overskud ved utgangen av 1914 av omkring 11 $\frac{1}{4}$ million kroner. Herav tilhører

Hovedfondet	kr. 9 616 000,00
Betr. nye reservfond	» 1 200 000,00
Ihfsikringfondet	484 000,00

Rikets toldinntader, som for budgetterminen 1913—14 var anslaat til kr. 54 000 000,00, har for samme aar efter fradrag for utbetalte toldgodtgjørelse i henhold til tariffens § 12 utgjort kr. 55 734 232,60.

Brændevinsavgiften var for budgetterminen 1913—14 opført med kr. 2 500 000,00. Avgiften av det i samme termin til eiernes raadighet uteleverte almindelige brændevin med tillæg av avgift av uteleveret gjærbrændevin, men med fradrag af avgiftsgodtgjørelse for utført brændevin og brændevin bestemt til teknisk og videnskabelig bruk m. v. har utgjort kr. 7 556 881,00.

Avgiften av ætylætertilvirkningen, som for budgetterminen 1913—14 var anslaat til kr. 50 000,00, har for samme termin utgjort kr. 67 355,00 efter fradrag av avgiftsgodtgjørelse for ætylæter anvendt til teknisk eller videnskabelig bruk.

Ølavgiften, som for budgetterminen 1913—14 var anslaat til kr. 4 000 000,00, har for samme termin utgjort kr. 3 681 166,00.

Avgiften av den indenlandske tobaksdyrking, som for budgetterminen 1913—14 var anslaat til kr. 30 000,00, har for samme termin utgjort kr. 85 590,00.

Kongsberg sôlverk har i budgetterminen 1913—14 git en produktion av ca. 9 835 kg. fint sôlv. Herav er ca. 8 575 kg. barresôlv av aarets og ca. 1 260 kg. barresôlv av fotridge aars produktion.

Ved myntindretningen paa Kongsberg er, siden sidste indberetning blev avgitt, for statskassens regning utmyntet ialt kr. 2 373 158,00, fordelt med kr. 1 130 158,00 i 2-kroner (hvorav kr. 440 158,00 jubilæums-2-kroner), kr. 602 000,00 i 1-kroner, kr. 400 000,00 i 50-ører, kr. 53 000,00 i 25-ører, kr. 70 000 i 10-ører, kr. 23 600,00 i 5-ører, kr. 47 300,00 i 2-ører og kr. 47 100,00 i 1-ører.

Rikets statsgjeld, der ved utgangen av budgetaaret 1912—13 utgjorde kr. 362 743 498,73, er ved avbetalinger formindsket med kr. 5 349 086,74.

Statsgjelden utgjorde saaledes ved utgangen av budgetterminen 1913—14 kr. 357 394 411,99.

Statsregnskapet, som for budgetterminen 1912—13 er opgjort med en slutningsbeholdning av kr. 46 691 000,00, er for terminen 1913—14 avsluttet med en beholdning av kr. 50 233 000,00.

Statskassens aktiver, som ved utgangen av 1913 utgjorde ca. kr. 100 953 700,00, beløp sig ved utgangen av 1914 til kr. 101 535 500,00. Hertil kommer statens reservefond, stort nominelt kr. 40 000 000,00.

I aaret 1914 er av Hypotekbanken indtil 19de december fra hovedsætet og indtil utgangen av november fra laanekontorerne utbetalt pantelaan til samlet beløp kr. 8 500 600,00.

I samme aar er av banken utstedt en serie ihændehaverobligationer for tilsammen kr. 10 000 000,00.

Hærrens øvelser har været fremmet overensstemmende med de givne bevilgninger, idet dog — paa grund av den indtraadte europæiske krise — endel avdelinger, som paa den tid var indkaldt til ordinære vaabenøvelser, blev tilbakeholdt til fortsat tjeneste.

Den europæiske krise har nødvendigjort indkaldelse av tropper til nøytralitetsvern.

For at avhjælpe den ved krisen opstaaede arbejdsløshet og for at la unge vernepligtige mandskaper faa anledning til at avgjøre sin vernepligt i ett i denne tid, er der blit opsat endel ekstraordinære garnisonsavdelinger i infanteriet og i fæstningsartilleriet.

Hærrens fabrikker og verksteder har været i vanlig drift indtil i begyndelsen av august maaned, da man paa grund av den ved den europæiske krig indtraadte situation fandt at maatte igangsætte forcert drift i den utstrækning forholdene har til sagt.

Norges geografiske Opmaaling har utført følgende arbeider:

Triangulering har fundet sted væsentlig i Buskerud, Stavanger, Søndre Bergenhus, Nordre Trondhjem, Nordland, Tromsø og Finmarkens amter. Præcisionsnivellelement er utført langs Bergensbanen og i Hemsedal og

Borgund. Maaling har fundet sted i 1:25 000 i Smaalenene, Akershus, Buskerud og Nordre Trondhjems amter; i 1:50 000 i Buskerud, Hedemarken, Nordland, Tromsø og Finmarkens amter. Revision i marken av landkartverket er utført i Smaalenene, Akershus, Søndre Bergenhus, Romsdals, Søndre Trondhjems og Nordre Trondhjems amter. Hydrografering er utført i Kristianiafjorden, Stavanger—Haugesund, Vesteraalen, Tromsø og Finmarken. Revision av sjøkarterne paa Vestlandet har været fortsat paa stræknningen Bokn—Søndhordland—Stavanger, samt utenfor Grip pr. Kristiansund N. Kystkonturer er maalt i Ryfylke og Finmarken. Av karter er utgit: 3 topografiske karter i 1:100 000 i nye utgaver, Skien, Fet og Voss. 4 blade av amtskart i 1:200 000 i ny utgave, Tromsø. 1 landgeneralkart i 1:250 000, Vega. 1 sjøkart i 1:50 000 (nr. 79), 2 sjøkart i 1:100 000 (nr. 217, 227). «Efterretninger for sjøfarende» har været utgit i maanedlige hefter. 5te og 6te hefte av «Norske-lods» er utkommet i omarbeidet utgave.

Togter og øvelser har været utført overensstemmende med de givne bevilgninger indtil omkring 1ste august f. a., og fra 2den august har flaaten været mobilisert til nøytralitetsvern.

Til opsyn med fremmede trawlere i Finmarken er anvendt «Farm» fra høsten 1913 til 18de mai 1914, da dette fartøi blev avlext av «Heimdal», som avsluttet opsynstjenesten den 8de juni 1914.

Kadetskibet Frithjof har under sommers øvelser anløpet Rønne paa Bornholm, Danzig, Fredrikshavn, Rotterdam og Cherbourg, hvorfra fartøiet blev hjemkaldt.

Alle øvrige togter og øvelser har været avholdt inden rikets grænser.

Den ved Germaniawerft, Kiel, bestilte undervandsbaat blev ved krigens utbrud lagt beslag paa av den tyske stat, og de 2 i England bestilte panserskibe er lagt beslag paa av den engelske regjering.

Nye fyre er tændt paa Hendanes, Nordre Bergenhus amt, Moholmen ved Svolvær og Rotvær ved Lødingen, Nordlands amt. Ved

Store Torungen fyr ved Arendal er opsat nyt taarn og linseapparat, samtidig med at Lille Torungen fyr er nedlagt. En lysbøie er utlagt paa Mefjordbaaen i Kristianiafjorden og en kombinert lys- og orgelbøie paa Stengrunden i Langesundsfjorden. Ved Sveinene i Boknfjorden er den tidligere lydbøie ombyttet med en kombinert lys- og orgelbøie. Et stort antal nye fyrlamper er opsat paa

forskjellige steder langs kysten. Merker og fæstigheter er anbragt paa mange nye steder, særlig i fiskeridistrikterne.

Revisionsdepartementets virksomhet er siden forrige beretning foregaat uforandret og paa tilfredsstillende maate og foranlediger ingen særlig meddelelse.

Git paa Kristiania slot den 7de januar 1915.

Under Vor haand og rikets segl.

Haakon.
(L. S.)

Gunnar Knudsen.

Hesselberg.